

Please note! This is a self-archived version of the original article.

Huom! Tämä on rinnakkaistallenne.

To cite this Article / Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Marttila, L. & Saarinen, S. (2020) Pedagogista boostia vai pakkopätevöitymistä – ammatillisen opettajankoulutuksen vaikutukset valmistuneiden urapolkuihin. TAMKjournal, 5.2.2020.

URL: <http://tamkjournal.tamk.fi/pedagogista-boostia-vai-pakkopatevoitymista-ammattillisen-opettajankoulutuksen-vaikutukset-valmistuneiden-urapolkuihin/>

Pedagogista boostia vai pakkopätevöitymistä – ammatillisen opettajankoulutuksen vaikutukset valmistuneiden urapolkuihin

in [Ammatillinen opettajankoulutus](#) · [Kehittäminen ja soveltava tutkimus](#) — 5 helmi, 2020

Ammatillinen opettajankoulutus on väylä ammatillisen opettajan työhön sekä suosittu pedagogisen osaamisen kehittämisen foorumi. Opiskelijat hakeutuvat koulutukseen monenlaisilla taustoilla ja tavoitteilla. Miten tämä näkyy koulutuksen jälkeisellä urapolulla? Miten koulutusta arvioitiin kolme vuotta valmistumisen jälkeen? OPEKE-hankkeessa toteutettiin uraseurantakysely TAOKista vuonna 2016 valmistuneille. Kyselyn perusteella keskeisin tekijä, joka määritteli kokemuksia koulutuksen onnistumisesta, oli vastaushetken työtehtävä. Ei-opettajat ja opettajat arvioivat koulutuksen tuottamia taitoja sekä niiden tärkeyttä työelämässä hyvin erilaisista ammatillisista perspektiiveistä. Jatkossa olisi syytä pohtia, miten erilaiset ryhmät otetaan huomioon TAOKin ja TAMKin koulutuksen ja palvelujen tarjonnassa.

Kirjoittajat: Liisa Marttila ja Susanna Saarinen

Opettajankoulutus houkuttelee monia

Ammatillisen opettajankoulutuksen suorittaa vuodessa yli 1400 opiskelijaa (esim. Lyytinen ym. 2019). Opettajakorkeakoulut tarvitsevat palautetietoa opetussuunnitelmansa, opetuksensa ja ohjauksensa kehittämiseen sekä tehtyjen pedagogisten uudistusten tarkasteluun. Varsin vähän on kuitenkin selvitetty sitä, miten opettajien urat sen jälkeen etenevät, millainen vaikutus koulutuksella on työuraan ja kuinka tyytyväisiä koulutuksen suorittaneet ovat.

Nissinen ja Välijärvi (2011, 135) esittivät huolen siitä, koulutetaanko opettajia turhaan, jos osa valmistuneista ”vuotaa” muihin kuin ammatillisen opettajan tehtäviin. He suosittelivat, että ammatillisen opettajankoulutuksen käyneille tulisi tehdä uraseurantakysely, jonka avulla saataisiin tietoa heidän työtehtävistään ja työmarkkina-asemastaan.

Ammatillisen opettajankoulutukseen hakeva haluaa yleensä siirtyä opetusuralle tai vähintään harkitsee sitä. Koulutukseen haetaan, kun oma ammatillinen ura on jo vakiintunut. (Grönberg & Jouhioaho 2019.) Opiskelijat tulevat kuitenkin hyvin erilaisista lähtökohdista ja urapoluilta. Hannula ja kumppanit (2019) jakoivat omassa tutkimuksessaan opiskelijat kolmeen eri ura- ja/tai opettajatyyppiin: 1) kokenut opettaja, joka teki tai oli jo pitkään tehnyt työtä opettajana, 2) aloittava opettaja ja 3) työelämän toimintaympäristöissä toimiva opettaja. Viimeisin ryhmä koostuu yleensä julkisella ja yksityisellä työsektorilla työskentelevistä opiskelijoista.

Miten nämä erot näkyvät valmistumisen jälkeen? Millaisiin tehtäviin Tampereen ammattikorkeakoulun ammatillisesta opettajankoulutuksesta on päädytty? Kuinka opettajankoulutus on vaikuttanut urapolkuihin?

Kyselyn toteuttaminen

OPEKE – Ammatillisen opettajankoulutuksen uudistaminen -hankkeessa (2017–2019) toteutettiin uraseurantakysely kaikille vuonna 2016 TAOKin opettajankoulutuksesta valmistuneille (Uraseurantakysely 2014 valmistuneille 2019). Kyselyn rakentamisessa sovellettiin ammattikorkeakoulujen uraseurantakyselyä (Uraseurannat.fi) ja OPEKE-hankkeessa kehitettyä urakyselypohjaa.

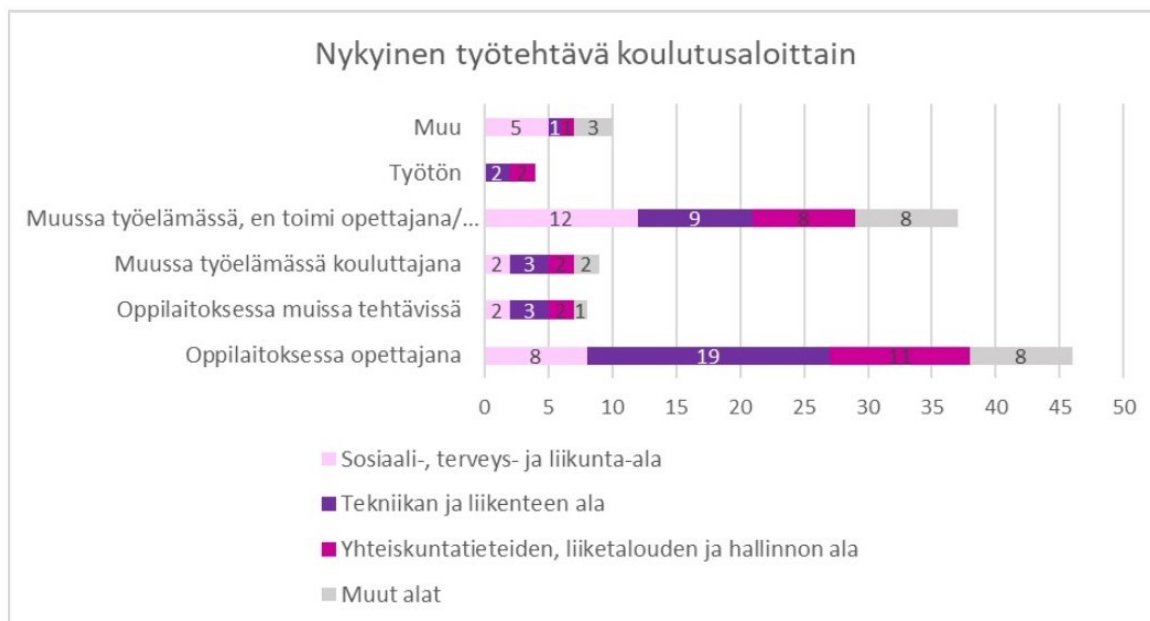
Kyselyllä kartoitettiin opettajankoulutuksesta valmistuneiden työtilannetta ja -tehtäviä, tyytyväisyyttä opettajankoulutukseen, koulutuksen merkitystä työuralle ja osaamisen kehittymiselle sekä arvioitujen osaamisten tärkeyttä työelämässä. Lomake koostui pääosin monivalintakysymyksistä, mutta mukana oli myös avoimia kysymyksiä.

Kysely lähetettiin syyskuussa 2019 opiskelijarekisteristä löytyneeseen sähköpostiosoitteeseen 256 valmistuneelle. Osa osoitteista oli kuitenkin vanhentuneita. Kyselyyn vastasi 112 henkilöä, joten vastausprosentti oli 43,8. Suurin osa kyselyyn vastanneista edusti, koulutusalaakohtaisia valintaryhmiä mukaillen, tekniikan ja liikenteen (31 %), sosiaali-, terveys- ja liikunta- (26 %) tai yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alaa (23 %) ja loput vastaajat muita aloja. Kyselyn määrällisiä tuloksia analysoitiin suorien jakaumien sekä ristiintaulukoinnin pohjalta ja avoimia vastauksia ryhmiteltiin vastausten teemojen perusteella.

Valmistuneiden työtehtävät

Aineistomme vastaajista kolmasosa toimi opettajana opintoihin hakeutuessa ja muutama työskenteli oppilaitoksissa muissa kuin opetustehtävissä (kuva 1). Suurin hakijaryhmä toimi kuitenkin muissa kuin koulutustehtävissä. Kolme vuotta opintojen päättymisen jälkeen opettajana työskentelevien osuus oli noussut 41 %:iin, ja vastaavasti muussa työelämässä olevien osuus hieman pudonnut (kuva 1). Avointen vastausten perusteella osa heistä ei ollut toiveistaan huolimatta vielä onnistunut pääsemään opetustehtäviin, ja osalla tämä ei ollut lähtökohtaisesti tavoitteenakaan.

Opettajan työtä tekevistä hieman yli puolet työskenteli sekä opintoihin hakeutuessaan että valmistumisen jälkeen ammatillisessa oppilaitoksessa. Ammattikorkeakoulussa työskentelevien osuus oli noussut kolmen vuoden aikana, kun taas muissa oppilaitoksissa opettavien osuus oli pudonnut.

Kuva 1 Vastaajien nykyinen (syyskuu 2019) työtehtävä tutkinnon koulutusalan mukaan jaoteltuna

Vastaajien koulutusosalalla ei näyttäisi olevan kovin suurta merkitystä sille, millaisissa työtehtävissä he toimivat vastaushetkellä (kuva 1). Ainoastaan sosiaali- ja terveysalan vastaajista suurempi osa toimi vastaushetkellä muissa kuin opetustehtävissä, kun taas tekniikan alan vastaajista suurin osa toimi ammatillisina opettajina. Toisaalta sosiaali- ja terveysalan vastaajien enemmistö myös hakeutui opettajankoulutukseen oppilaitosten ulkopuolelta.

Opettajankoulutuksen merkitys työelämässä

Vastaajista 56 % piti opettajaopintoja erittäin hyödyllisenä, 39 % jokseenkin hyödyllisenä ja 5 % ei lainkaan hyödyllisenä. Jopa 93 % heistä suosittelisi opettajaopintoja muille. Avoimissa vastauksissa suosittelun perusteina mainittiin useimmin ammatillisen opettajan pätevyyden saaminen. Muita hyötyjä olivat esimerkiksi verkostoitumismahdollisuudet, mahdollisuus opintojen nopeaan suorittamiseen, digiosaamisen kehittyminen ja opinnoissa kertyneen osaamisen hyödyntämismahdollisuudet muissa kuin opetustehtävissä.

Opettajankoulutuksella on ollut merkitystä vastaajien työuralle. Eniten koulutus oli vaikuttanut työmarkkina-aseman paranemiseen, palkkaan ja työtehtävien mielekkyyteen. 24

vastaajaa siirtyi koulutuksen ansiosta opetustehtäviin (kuva 2).

Opettajankoulutuksen ansiosta olen...	Kyllä	Ei	EOS	Vastaajia
saanut paremman aseman työmarkkinoilla	67	30	7	104
saanut lisää palkkaa	47	56	3	106
saanut mielekkäämpiä työtehtäviä	46	52	7	105
saanut paremman aseman työpaikallani	31	67	6	104
saanut työpaikan uuden työnantajan palveluksessa	27	73	7	107
siirtynyt opetustehtäviin oppilaitokseen	24	78	1	103
siirtynyt muihin tehtäviin oppilaitoksessa	7	90	5	102
siirtynyt muun työelämän koulutustehtäviin	6	86	6	98

Kuva 2 Opettajankoulutuksen merkitys työuralla (n)

Marttilan (2015, 136) haastattelemat opettajat kuvasivat pedagogisen pätevyyden suorittamista luvaksi opettaa, eräänlaiseksi ajokortiksi ammatilliseen opettajuuteen. Aineistomme avoimissa vastauksissa (34 kpl) mainittiin toistuvasti muodollisen pätevyyden vaikutus työuraan. Osa vastaajista kuitenkin suhtautui koulutukseen ns. välttämättömänä pahana opettajan uran turvaamiseksi.

”Sain muodollisen pätevyyden työhön, jota olin jo vuosia tehnyt. Sain viran saman tien kun pätevyys oli hankittu.”

Muutama vastaaja mainitsi toisen asteen koulutusleikkaukset syynä joko opettajan työn menettämiseen tai siihen, ettei toiveistaan huolimatta ollut (vielä) päässyt opetustehtäviin. Toisaalta muissa kuin opetustehtävissä toimivat näkivät opintojen antaneen eväitä myös laajemmin työelämään:

”Toimin esimies- ja päällikkötehtävissä, johon pedagogiset opinnot ovat antaneet hyvän tuen. Ihmisten johtaminen, kouluttaminen ja opettaminen eivät juurikaan eroa toisistaan, joten koulutus antoi lisäpätevyyden työtehtävääni.”

”Työelämässä toimivalle aikuiskouluttajalle on hyötyä pätevyyden hankkimisesta ja uusien taitojen virkistämisestä. Myös opettajaopiskelijoiden verkostoituminen on erinomainen asia.”

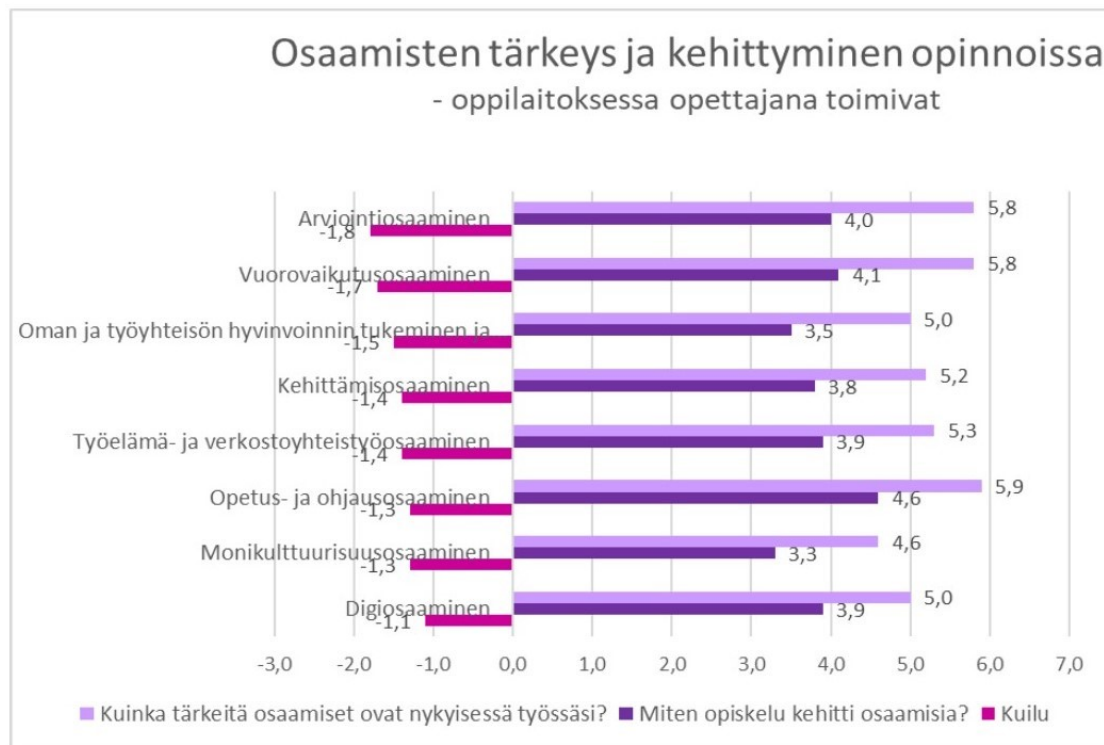
Keskeiset osaamiset ja opintojen katvealueet

Vastaajat arvioivat opettajan työn näkökulmasta tärkeiksi tunnistettuja osaamisia kahden kysymyksen avulla: 1) Miten opiskelu kehitti osaamisia? ja 2) Kuinka tärkeitä osaamiset ovat nykyisessä työssäsi? Yleisesti ottaen vastaajat kokivat keskeisten osaamisten kehittyneen hyvin opettajaopintojen aikana. Vastauksia tarkasteltiin myös koulutusaloittain ja työtehtävän mukaan jaoteltuna (opettajana toimivat vs. muut). Koulutusalojen väliset erot olivat pieniä. Sitä vastoin opettajien ja muissa tehtävissä toimivien arviot poikkesivat toisistaan huomattavasti (kuvat 3 ja 4).

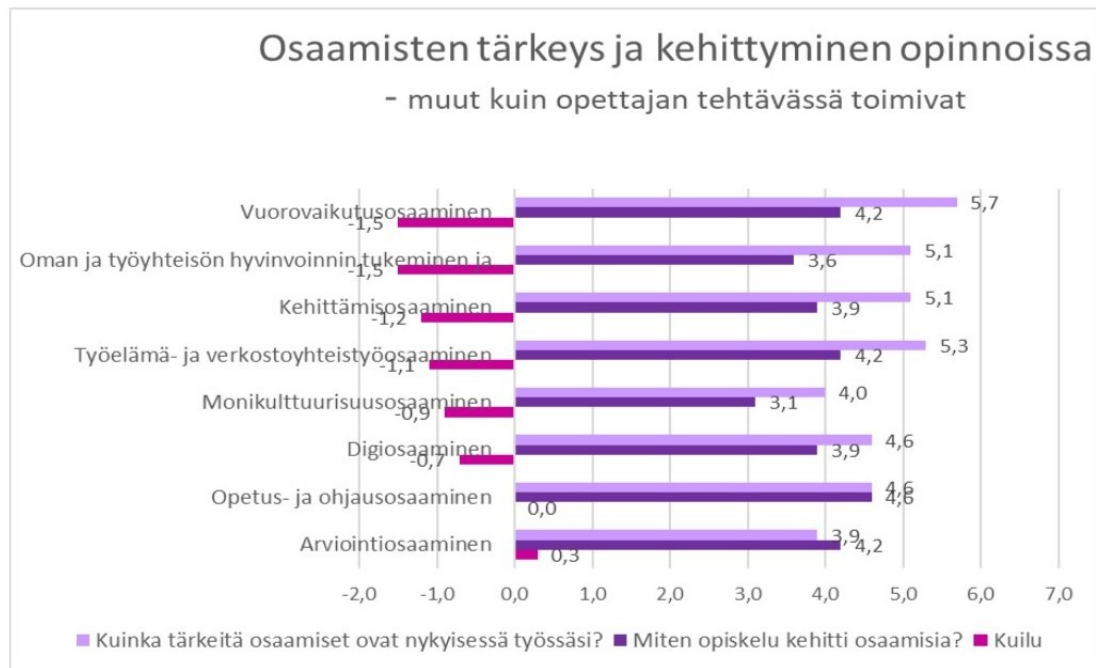
Vastaajat arvioivat osaamisten tärkeyttä sekä niiden kehittymistä opettajaopinnoissa asteikolla 1–6 (ei lainkaan tärkeä/ei lainkaan – erittäin tärkeä/erittäin paljon) Vastaukset

esitetään ns. osaamiskuilujen muodossa. Kuviot rakentuvat siten, että mitä suurempi kuilu (negatiivinen arvo), sitä heikommin osaamisen on arvioitu kehittyneen opinnoissa suhteessa sen tärkeyteen nykyisessä työssä.

Suurimmat ryhmien väliset erot liittyivät arviointiosaamiseen sekä opetus- ja ohjausosaamiseen: opettajan tehtävissä toimivat arvioivat nämä tärkeimmiksi osaamisiksi nykyisessä työssään, kun taas muissa tehtävissä toimivat arvottivat ne monikulttuurisuusosaamisen ohella vähiten tärkeiksi. Vuorovaikutus- sekä työelämä- ja verkostoyhteistyöosaamista pidettiin tärkeänä molemmissa ryhmissä.

Kuva 3 Osaamisten tärkeys nykyisessä työssä ja kehittyminen opettajaopinnoissa – opettajat

Kuva 4 Osaamisten tärkeys nykyisessä työssä ja kehittyminen opettajaopinnoissa – muut kuin opettajat

Opettajana toimivat arvioivat osaamiskuilut kautta linjan selvästi suuremmiksi kuin muissa tehtävissä toimivat. Ammatillisen opettajankoulutukseen toivottiin lisäksi mm. TAOKin opetussuunnitelman selkeyttämistä, lisää käytännön eväitä opettamiseen sekä enemmän palautetta ohjaavilta opettajilta.

Kyselyn tuloksista tulevaisuuteen

Uraseurantakyselyn tulokset tarjoavat tietoa opetussuunnitelman ja opetuksen kehittämiseen sekä tehtyjen pedagogisten uudistusten toimivuuden tarkasteluun. Osaltaan tulokset tukivat alkuolettauksia, mutta jonkinasteinen yllätys oli, kuinka paljon opetustyötä ja muuta työtä tekevien ryhmien vastaukset erosivat toisistaan.

Muuta työtä tekevien opettajaopiskelijoiden prosentuaalinen määrä lisääntyy myös tulevaisuudessa. Koulutusorganisaatioiden pedagogisen kehittämisen kannalta on positiivista, että myös suunnittelutyötä tekevä henkilöstö on kiinnostunut opettajuuden perustasta, mutta onko opettajankoulutus oikea keino tämän ryhmän pedagogisen osaamisen rakentamiseen?

Aineistossamme opettajankoulutuksen paikka joko olemassa olevan osaamisen legitimoijana tai uuden osaamisen rakentamisen foorumina asettui ihmisten urapoluilla erilaisiin kehyksiin. Ammatillinen opettajankoulutusjärjestelmä on rakennettu ensisijaisesti pätevyyskoulutuksen tuottamiseen ammatillisten oppilaitosten ja ammattikorkeakoulujen opettajille. Kuinka pitkälle sen antamat eväät urapolulla riittävät? Mitä sen jälkeen?

Ammatillinen opettajakunta on heterogeeninen ryhmä. Esimerkiksi lehtorin nimike saattaa sisältää hyvin erilaisia työtehtäviä ja osaamisvaatimuksia. Koulutusorganisaatioiden

jatkuvassa muutoksessa kamppailevien voi olla vaikea mieltää, mitkä ovat ”juuri minulle” parhaita omien kompetenssien kehittämisspolkuja (Marttila 2015, 153–155) ja -keinoja. Opettajan tai muiden pedagogista osaamista tarvitsevien työuran aikaisen osaamisen kehittämisen näkökulmasta olisi hyvä, että heille olisi tarjolla pysyvästi erityyppisiä lisäkouluttautumisvaihtoehtoja sekä opintovalintoja tukevaa uraohjausta.

Lähteet

- Grönberg, E. & Jouhiaho, K. 2019. Kuka haluaa ammatilliseksi opettajaksi? HAMK Unlimited Professional. 12.2.2019. Luettu 2.1.2020. <https://unlimited.hamk.fi/ammattillinen-osaaminen-ja-opetus/kuka-haluaa-ammattilliseksi-opettajaksi>
- Hannula, H., Heinilä, H., Tenno, T., Vilppola, J. & Virkkula, E. 2019. Henkilökohtaistaminen opettajaopinnoissa. HAMK Unlimited Journal. 5.9.2019. Luettu 2.1.2020. <https://unlimited.hamk.fi/ammattillinen-osaaminen-ja-opetus/henkilökohtaistaminen-opettajaopinnoissa>
- Lyytinen, A., Liljeroos, J., Pekkola, E., Kosonen, J., Mykkänen, M. & Kivistö, J. 2019. Ammatillinen opettajankoulutus Suomessa: reunaehdot, rakenteet ja profiilit. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu, 2019:10. Luettu 7.1.2020. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161473/OKM_10_2019_Ammatillinen%20opettajankoulutus%20Suomessa.pdf
- Marttila, L. 2015. Ura kerronnallisena työnä – ammattikorkeakoulun opettajat kertojina. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden tiedeenalayksikkö. Acta Universitatis Tamperensis 2058. Luettu 2.1.2020. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/97123/978-951-44-9809-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Nissinen, K. & Välijärvi, J. 2011. Opettaja- ja opettajankoulutustarpeiden ennakkoinnin tuloksia. Koulutuksen tutkimuslaitos. Tutkimusselosteita 43. Jyväskylän yliopisto. Luettu 2.1.2020. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/37587/978-951-39-4622-7.pdf?sequence=1>
- OPEKE – Ammatillisen opettajankoulutuksen uudistaminen -hanke. Verkkosivut. Luettu 10.1.2020. <https://www.hamk.fi/projektit/opeke/>
- Uraseurantakysely 2014 valmistuneille. 2019. Verkkosivu. Luettu 2.1.2020. <http://uraseurannat.wordpress.tamk.fi/ammattikorkeakoulujen-uraseuranta/uraseurantakysely-2014-valmistuneille-2019/>
-

Kirjoittajat

***Liisa Marttila**, erikoissuunnittelija, koulutuksen kehittämispalvelut, TAMK, etunimi.sukunimi@tuni.fi*
Kirjoittaja toimii asiantuntijana OPEKE-hankkeessa sekä projektipäällikkönä AMKista uralle – uraseurantatiedot käyttöön hankkeessa.

Susanna Saarinen, erikoissuunnittelija, koulutuksen kehittämispalvelut, TAMK,
etunimi.sukunimi@tuni.fi

Kirjoittaja toimii asiantuntijana OPEKE- ja AMKista uralle – uraseurantatiedot käyttöön hankkeissa.

Kirjoittajat kiittävät **Eeva Mannia** osallistumisesta kyselyn laadintaan sekä kyselytulosten ja artikkelin kommentoinnista.

Kuvituskuva: Unsplash / Priscilla Du Preez